

اثر همه‌گیری کووید ۱۹ بر کیفیت زندگی دانشجویان دندان پزشکی در ایام کرونا

سحر رفیعی چوکامی: استادیار، بخش پرودنتولوژی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران
کوروش معزی: رزیدنت، بخش پرودنتولوژی دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، ایران (* نویسنده مسئول) Moezzikoresh68@gmail.com
فاطمه سفیدی: دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی زنجان، زنجان، ایران
سویل فرخ اسلاملو: دانشجو مقطع دکتری عمومی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران
آرزو مرادی ملایری: رزیدنت، بخش پرودنتولوژی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، قزوین، ایران
لیلا شاهسوند بغدادی: رزیدنت، بخش پرودنتولوژی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

دانشجوی دندانپزشکی،
کیفیت زندگی، کووید ۱۹،
همه‌گیری

زمینه و هدف: کیفیت زندگی از مسائل مهم و پیش روی جهان معاصر و از مباحث اساسی در توسعه سیاستگذاری اجتماعی محسوب می‌شود که موضوعاتی چون رفاه، رفع نیازهای اساسی، زندگی رو به رشد و رضایت بخش، نوع دوستی و از خودگذشتگی در میان اجتماعات را در بر می‌گیرد. بیماری کرونا منجر به تعلیق فعالیت‌های حضوری چهره به چهره در دانشجویان و دانش‌آموزان شد و این شرایط باعث سازگاری سریع به آموزش غیر حضوری گردید به طوری که کیفیت زندگی و سلامت روانی آنها را ممکن است تحت تأثیر قرار دهد. مطالعه حاضر با هدف تعیین کیفیت زندگی دانشجویان دندانپزشکی در ایام همه‌گیری کووید ۱۹ انجام شد.
روش کار: پژوهش حاضر از نوع توصیفی - تحلیلی بر روی ۲۳۱ نفر از دانشجویان دندانپزشکی قزوین به روش سرشماری در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌های مشخصات دموگرافیک و کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی با ۳۶ سوال بود. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری spss نسخه ۲۴ و آزمون‌های تی مستقل، آنالیز واریانس و همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: بیشترین نمره کیفیت زندگی دانشجویان دندانپزشکی در بعد عملکرد جسمانی ($82/22 \pm 10/54$) و کم‌ترین نمره کیفیت زندگی در مولفه سلامت روانی ($60/59 \pm 17/24$) بود. میانگین نمره کیفیت زندگی کلی دانشجویان ($84/72 \pm 25/49$) و میانگین نمره کیفیت زندگی کل در بعد جسمانی ($75/53 \pm 32/28$) و میانگین کیفیت زندگی کل در بعد روانی ($70/15 \pm 18/61$) بود. بین نمره کیفیت زندگی جسمانی و روانی دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین تفاوت معنی‌دار یافت شد. بین جنسیت و وضعیت تاهل با کیفیت زندگی در کیفیت زندگی کل، در بعد جسمانی و مولفه‌های آن و کیفیت زندگی کل در بعد روانی با ابعاد آن تفاوت معناداری وجود داشت.
نتیجه‌گیری: با توجه به همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ و بالا نبودن سطح کلی کیفیت زندگی دانشجویان ضروری است برنامه‌ها و استراتژی‌های مدون در دانشگاه‌ها از جمله حضور روانشناسان و تشکیل کارگاه‌های سلامت روان، ایجاد فعالیت‌های ورزشی و برنامه‌های مشاوره در مورد رژیم غذایی سالم، جهت ارتقای کیفیت زندگی آن‌ها پیش‌بینی گردد.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Chokami Rafiei S, Moezzi K, Sefidi F, Farrokh Islamlou S, Moradi Malayeri A, Shahsavand Baghdadi L. The Effect of the Covid-19 Pandemic on the Quality of Life of Dental Students in the Days of Corona. Razi J Med Sci. 2024(13 Feb);30.187.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با [CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0) صورت گرفته است.

The Effect of the Covid-19 Pandemic on the Quality of Life of Dental Students in the Days of Corona

Sahar Chokami Rafiei: Assistant Professor, Department of Periodontology, Faculty of Dentistry, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Kouroosh Moezzi: Postgraduate Student of Periodontics, Student Research Committee, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran (* Corresponding Author) Moezzikoresh68@gmail.com

Fateme Sefidi: PhD Student in Educational Psychology, Islamic Azad University of Zanjan, Zanjan, Iran

Seyvil Farrokh Islamlou: General Dentist, Student Research Committee, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

Arezoo Moradi Malayeri: Postgraduate Student of Periodontics, Student Research Committee, Qazvin University of Medical Sciences, Qazvin, Iran

Leila Shahsavand Baghdadi: Department of periodontics, Dental Research Center ,School of Dentistry, Hamedan University of Medical Sciences, Hamedan, Iran

Abstract

Background & Aims: Quality of life is one of the important issues facing the contemporary world and one of the basic issues in the development of social policy, which includes issues such as welfare, meeting basic needs, growing and satisfying life, altruism and selflessness among communities. The outbreak of a new infectious disease called Covid-19 became a global concern in a short period of time, and on March 11, 2020, the World Health Organization declared an outbreak of the disease. To non-attendance training so that their quality of life and mental health may be affected. The present study was conducted with the aim of determining the quality of life of dental students during the Covid-19 pandemic.

Methods: The current descriptive-analytical research was conducted on 231 dental students of Qazvin by census method in the academic year of 2021-2022. The data collection tool was questionnaires of demographic characteristics and quality of life of the World Health Organization with 36 questions. Data were analyzed using SPSS statistical software version 24 and independent t-tests, analysis of variance and Pearson correlation.

Results: The highest quality of life score of dental students was in the physical performance dimension (82.10 ± 22.54) and the lowest quality of life score was in the mental health component (17.24 ± 60.59). The average score of the overall quality of life of the students (72.84 ± 25.49) and the average score of the overall quality of life in the physical dimension (75.53 ± 32.38) and the average overall quality of life in the mental dimension (70.15 ± 18.61). A significant difference was found between the physical and mental quality of life scores of dental students of Qazvin University of Medical Sciences. There was a significant difference between gender and marital status with quality of life in the overall quality of life, in the physical dimension and its components, and the overall quality of life in the psychological dimension with its dimensions.

Conclusion: The present study aimed to determine the effect of the COVID-19 epidemic on the quality of life of dental students during the Corona period. The results showed that the average quality of life score of dental students in the dimension of physical performance is higher than other scales, the average quality of life score in the physical component was 82.10 and the average quality of life score in the mental health component was 60.59. The average score of the overall quality of life of the students was 72.84 ± 25.49 and the average score of the overall quality of life in the physical dimension was 75.53 ± 32.38 . In the overall quality of life scale in the mental dimension, the average score of the studied students was 70.15 ± 18.61 . A significant difference was found between the physical and psychological quality of life scores of dental students of Qazvin University of Medical Sciences. There is a significant difference between gender and marital status with quality of life in the overall

Keywords

Dental Student, Quality of Life, Covid-19, Epidemic

Received: 05/08/2023

Published: 13/02/2024

quality of life, in the physical dimension and its components, and the overall quality of life in the psychological dimension with its dimensions. The difference in the quality of life of the studied students according to the academic semester showed that there is a significant difference between the average component of cheerfulness and vitality among the studied students in the 2nd to 6th academic semesters and the 7th to 12th academic semesters. There was no difference in other components. The average score of the quality of life in the physical dimension was 77.25 among the students who exercised and 71.88 among the students who did not exercise. This difference was statistically significant. There was a significant relationship between having a disease and quality of life in the component of physical pain, role limitation due to physical reasons, role limitation due to physical reasons, general health, and, in general, physical quality of life and mental quality of life. The study of Seyed al-Shohda and Hakimi aimed to determine the relationship between demographic variables and the quality of life of nursing students of Qom University of Medical Sciences showed that the average score of the overall quality of life of the students was 65.3 ± 19 . Among the different dimensions of quality of life, the highest score belonged to the dimension of mental health, and the lowest score to the dimension of physical health. The study of Rahai et al. on the quality of life of Sabzevar Azad University students showed that the physical health dimension has the lowest score among the different dimensions of quality of life. The lack of medical care is one of the factors that reduce the physical health of students, as medical experts believe that periodic health assessments as a preventive measure are useful to maintain and improve the health of students and protect them from suffering from physical problems. he does. Comparing the results of the aforementioned studies with the present study shows that the results are not consistent. In the two mentioned studies, the psychological dimension has the highest average, while in the present study, the average of the physical performance component and overall quality of life in the physical dimension has the highest average. The reason for this can be related to the time of the studies. The current study was conducted during the epidemic of Covid-19 and during these days, there was more care for physical health. On the other hand, the presence of anxiety and fear of contracting the disease of Covid affects the quality of mental health. Life has been affected and the quality of mental life has obtained a lower average than other studies. In a study, they examined the views of medical students on the online learning environment, and their quality of life during the Covid-19 pandemic, the results showed that most of them had a positive perception of the online learning environment and average quality in concentration and sleep. These findings provided insight into medical students' perceptions of their learning environment and quality of life as they adapted to the changes caused by the Covid-19 pandemic. According to the overall average quality of life score of the studied students, it seems that they also have an average quality of life and the overall level of quality of life is not at a very good level considering the epidemic of the Covid-19 disease. In a study investigating the Corona epidemic in Poland and its impact on the quality of life of students in the context of limited access to public spaces. The results showed that there is a significant relationship between the intensity of quarantine measures during the epidemic, the level of activity of students in public spaces, their physical and mental well-being, and the overall quality of their lives. Due to the epidemic of covid-19 disease and the general lack of quality of life of students, it is necessary to have written programs and strategies in universities, including the presence of psychologists and the formation of mental health workshops, the creation of sports activities and counseling programs on healthy diet to improve their quality of life.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Chokami Rafiei S, Moezzi K, Sefidi F, Farrokh Islamlou S, Moradi Malayeri A, Shahsavand Baghdadi L. The Effect of the Covid-19 Pandemic on the Quality of Life of Dental Students in the Days of Corona. Razi J Med Sci. 2024(13 Feb);30:187.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

*This work is published under CC BY-NC-SA 4.0 licence.

مقدمه

از دسامبر سال ۲۰۱۹، شیوع یک بیماری واگیردار جدید به نام کووید ۱۹ که ناشی از کرونا ویروس سندرم حاد تنفسی است (۱). برای اولین بار در شهر ووهان کشور چین گزارش شده است (۲). شیوع این بیماری در مدت کوتاهی به یک نگرانی جهانی تبدیل شد و در ۱۱ مارس ۲۰۲۰، سازمان بهداشت جهانی شیوع بیماری را دنیاگیری اعلام کرد (۳). وجود بیماران مبتلا به کرونا ویروس در ایران به صورت رسمی در ۳۰ بهمن ۱۳۹۸ تأیید شد (۴). در اغلب کشورها اقداماتی برای کنترل شیوع کووید ۱۹ مانند قرنطینه خانگی، تغییراتی را در روال زندگی مردم ایجاد نموده که می‌تواند بر سلامت روان آنها تأثیر بگذارد (۵). یک مطالعه مروری اخیر افزایش علائم اضطراب‌آور و افسردگی را در طی همه‌گیری بیماری کرونا در بین گروه‌های جمعیتی (به عنوان مثال: افراد با وضعیت اقتصادی ضعیف، زنان و بیکاران) گزارش کرده است (۶). در دانشجویان و دانش‌آموزان علی‌رغم این واقعیت که همه‌گیری به شدت مناطق مختلف جهان را تحت تأثیر قرار داده است (۷)، بیماری کرونا منجر به تعلیق فعالیت‌های حضوری چهره به چهره شد و در حدود ۹۱/۳٪ از جمعیت دانشجویی جهان را تحت تأثیر قرار داد، این شرایط باعث سازگاری سریع به آموزش غیر حضوری گردید (۸). با این حال، این انتقال ناگهانی منجر به افزایش استرس، بی‌خوابی، اضطراب و افسردگی در دانش‌آموزان شده است، به طوری که کیفیت زندگی و سلامت روانی آنها را ممکن است تحت تأثیر قرار دهد (۹). امروزه مفهوم کیفیت زندگی یک شاخص اساسی سلامت محسوب می‌شود (۱۰). از آنجا که ابعاد متعددی مانند جنبه‌های فیزیولوژیکی، عملکردی و وجودی فرد را در بر می‌گیرد، توجه به آن از اهمیت خاصی برخوردار است (۱۱). دانشجویان از جمله گروه‌های مؤثر، مهم و آینده‌ساز هر جامعه‌ای می‌باشند که رشد شخصیت و ارتقاء دانش و مهارت آن‌ها در گرو شناخت فاکتورهای مؤثر بر شرایط و نحوه‌ی زندگی آنها می‌باشد (۱۲). سطح رضایت و کیفیت زندگی تحصیلی دانشجویان، به عنوان جوانان مستعد و منتخب و آیندسازان جامعه، تأثیر بسزایی در یادگیری، دانش-افزایی، جامعه‌پذیری و موفقیت‌های تحصیلی آنها دارد

(۱۳). هدف اصلی ما از این تحقیق تعیین اثر همه‌گیری کوید ۱۹ بر کیفیت زندگی دانشجویان دندان پزشکی در ایام کرونا است.

روش کار

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-تحلیلی است که بر روی دانشجویان دندان پزشکی که در سال ۱۴۰۰ در دانشکده مشغول به تحصیل بودند و تمایل به شرکت در مطالعه داشتند انجام شد. پروتکل مطالعه توسط کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی قزوین با کد IR.QUMS.REC.1399.412 به تصویب رسید. ابزار گردآوری اطلاعات شامل دو پرسشنامه می‌باشد:

الف) پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی که شامل؛ جنس وضعیت تأهل و ترم تحصیلی دانشجویان بود. ب) پرسشنامه کیفیت زندگی که توسط سازمان بهداشت جهانی طراحی شد، این پرسشنامه شامل ۳۶ سؤال است.

هدف از طرح این پرسشنامه، ارزیابی حالت سلامت از هر دو نظر وضعیت جسمانی و روانی است که بوسیله ترکیب نمرات حیطه‌های هشتگانه تشکیل دهنده سلامت بدست می‌آید. سوالات در ۸ حیطه مختلف سلامت را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

۱. سلامت عمومی (۵ عبارت)
۲. عملکرد جسمانی (۱۰ عبارت)
۳. محدودیت ایفای نقش به دلایل جسمانی (۴ عبارت)
۴. محدودیت ایفای نقش به دلایل عاطفی (۳ عبارت)
۵. درد بدنی (۲ عبارت)
۶. عملکرد اجتماعی (۲ عبارت)
۷. انرژی و شادابی (۴ عبارت)
۸. سلامت روانی (۵ عبارت)

نمره گذاری بدین صورت می‌باشد که پایین‌ترین نمره در این پرسشنامه صفر و بالاترین ۱۰۰ است.

این پرسشنامه قبلاً نیز در ایران مورد استفاده قرار گرفته و ضریب پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰/۸۲ گزارش و در مطالعه دیگری ضریب پایایی آن با آلفای ۰/۸۶ گزارش شد، روایی‌سازه ابزار با روش تحلیل عاملی تایید شد و روایی محتوایی ابزار را با نظر

متخصصان تایید گردیده است.

پرسشنامه‌ها را به وسیله پست الکترونیک ارسال شد یا توسط پرسشنامه الکترونیکی در گروه‌های دانشجویی در اختیار آنان قرار گرفت و یا به صورت چهره به چهره در جلسات و یا بخش‌های آموزشی به دانشجویان ارائه شد. از دانشجویان خواسته شد هر عبارت را با دقت بخوانند و نظر خود را با استفاده از مقیاس مربوطه اعلام نمایند. این نکته مهم است که هر دانشجو شرایط فعلی خود را که هم اکنون در آن قرار دارد مد نظر قرار داده و به همه ۳۶ آیتم پاسخ دهد.

یافته‌ها

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که ۴۷/۲ درصد افراد مورد مطالعه در رده سنی ۲۳ تا ۲۶ سال بودند که میانگین سنی آنان ۲۳/۳۵ سال بود و ۸۴/۴۷ درصد آنان مجرد بودند و ۵۴/۰۴ درصد را دانشجویان زن

تشکیل می‌دادند.

یافته‌های مطالعه نشان داد که در ابعاد ۸ گانه کیفیت زندگی بیشترین نمره مربوط به عملکرد جسمانی ۸۲/۱۰ و کمترین میانگین نیز مربوط به سلامت روانی بود مجموع نمره کیفیت زندگی در بعد جسمانی و بعد روانی بود.

بین نمره کیفیت زندگی جسمانی و روانی دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین تفاوت معنی‌دار ($p < ۰/۰۵$) وجود داشت. بین جنس و کیفیت زندگی در کیفیت زندگی کل در بعد جسمانی و مولفه‌های آن و کیفیت زندگی کل در بعد روانی با ابعاد آن تفاوت معناداری وجود داشت ($p < ۰/۰۵$).

اختلاف نمره کیفیت زندگی در بعد جسمانی در بین دانشجویانی که ورزش می‌کردند ($۱۳/۶۵ \pm ۷۷/۲۵$) و در بین دانشجویانی که ورزش نمی‌کردند ($۱۸/۲۷ \pm ۷۱/۸۸$) از نظر آماری معنی‌دار بود. اختلاف معنی‌داری

جدول ۱- خصوصیات دموگرافیک شرکت کنندگان در مطالعه

متغیر	زیرگروه‌ها	تعداد	درصد
سن	۱۸ تا ۲۲ سال	۷۴	۴۵/۹۵
	۲۳-۲۶ سال	۷۶	۴۷/۲۰
	۲۷-۴۱ سال	۱۱	۶/۸۳
وضعیت تاهل	متاهل	۲۵	۱۵/۵۲
	مجرد	۱۳۶	۸۴/۴۷
جنسیت	مرد	۷۴	۴۵/۹۶
	زن	۸۷	۵۴/۰۴
	جمع کل	۱۶۱	۱۰۰

جدول ۲- آمارهای توصیفی متغیرهای پژوهش و زیر مقیاس‌های آنها

ابعاد کیفیت زندگی	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف معیار
عملکرد جسمانی	۳	۹۹	۸۲/۱۰	۲۴/۵۴
محدودیت ایفای نقش به دلیل جسمانی	۳	۹۸	۶۷/۸۲	۳۱/۲۲
درد بدنی	۷	۱۰۰	۷۱/۵۱	۲۵/۱۶
سلامت عمومی	۱۰	۱۰۰	۷۰/۵۹	۳۴/۶۹
شادابی- نشاط	۰	۹۳	۶۴/۶۱	۱۹/۹۵
عملکرد اجتماعی	۰	۹۸	۶۵/۲۸	۳۵/۲۹
محدودیت ایفای نقش به دلیل عاطفی	۰	۹۸	۷۳/۴۲	۴۱/۰۹
سلامت روانی	۱۱	۱۰۰	۶۰/۵۹	۲۴/۱۷
کیفیت زندگی کل در بعد جسمانی	۵	۱۰۰	۷۵/۵۳	۳۲/۳۸
کیفیت زندگی کل در بعد روانی	۷	۹۷	۷۰/۱۵	۱۸/۶۱
کیفیت زندگی کل	۵	۱۰۰	۷۲/۸۴	۲۵/۴۹

بین ابتلا به بیماری با کیفیت زندگی در مولفه درد بدنی، محدودیت ایفای نقش به دلایل زندگی در ابعاد بدنی، محدودیت ایفای نقش به دلایل جسمانی، سلامت عمومی و به طور کلی، کیفیت زندگی جسمی و کیفیت زندگی روانی وجود داشت ($p < 0/001$). بین نمره عملکرد جسمانی دانشجویان متاهل و مجرد تفاوت معناداری وجود داشت ($p < 0/005$). جهت بررسی رابطه کیفیت زندگی بر حسب ترم تحصیلی از آزمون E مستقل استفاده شد و نتایج نشان داد بین مولفه شادابی- نشاط در بین دانشجویان مورد مطالعه در ترم تحصیلی ۲ تا ۶ و ترم تحصیلی ۷ تا ۱۲ تفاوت معنی-داری وجود داشت ($p < 0/005$). در بین سایر مولفه‌ها تفاوتی یافت نشد.

بحث

هدف پژوهش حاضر تعیین اثر همه‌گیری کوید ۱۹ بر کیفیت زندگی دانشجویان دندان پزشکی در ایام کرونا بود. نتایج نشان داد میانگین نمره کیفیت زندگی دانشجویان دندان پزشکی در بعد عملکرد جسمانی بیش‌تر از سایر مقیاس‌ها می‌باشد، میانگین نمره کیفیت زندگی در مولفه جسمانی ۸۲/۱۰ و میانگین نمره کیفیت زندگی در مولفه سلامت روانی ۶۰/۵۹ بود. میانگین نمره کیفیت زندگی کلی دانشجویان ۲۵/۴۹ $\pm$ ۷۲/۸۴ و میانگین نمره کیفیت زندگی کل در بعد جسمانی ۳۲/۳۸ $\pm$ ۷۵/۵۳ و در مقیاس کیفیت زندگی کل در بعد روانی میانگین نمرات دانشجویان مورد مطالعه ۱۸/۶۱ $\pm$ ۷۰/۱۵ بود. بین نمره کیفیت زندگی جسمانی و روانی دانشجویان دندان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین تفاوت معنی‌دار یافت شد. نتایج این پژوهش با تحقیقات الغراوی (Alqarawi) و همکاران (۲۰۲۳) (۱۲)، لستاری (Lestari) و همکاران (۶) همسو می‌باشد. بین جنسیت و وضعیت تاهل با کیفیت زندگی در کیفیت زندگی کل، در بعد جسمانی و مولفه‌های آن و کیفیت زندگی کل در بعد روانی با ابعاد آن تفاوت معناداری وجود دارد. تفاوت کیفیت زندگی دانشجویان مورد مطالعه بر حسب ترم تحصیلی نشان داد که بین میانگین مولفه شادابی- نشاط در بین دانشجویان مورد مطالعه در ترم تحصیلی ۲ تا ۶ و ترم تحصیلی ۷ تا ۱۲ تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در بین

سایر مولفه‌ها تفاوتی وجود نداشت. میانگین نمره کیفیت زندگی در بعد جسمانی در بین دانشجویانی که ورزش می‌کردند ۷۷/۲۵ و در بین دانشجویانی که ورزش نمی‌کردند ۷۱/۸۸ بود که این اختلاف از نظر آماری معنی‌دار بود. بین ابتلا به بیماری با کیفیت زندگی در مولفه درد بدنی، محدودیت ایفای نقش به دلایل زندگی در ابعاد بدنی، سلامت عمومی و به طور کلی، کیفیت زندگی جسمی و کیفیت زندگی روانی رابطه معناداری وجود داشت. مطالعه سیدالشهدایی و حکیمی با هدف تعیین ارتباط متغیرهای دموگرافیک با کیفیت زندگی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی قم نشان داد، میانگین نمره کیفیت زندگی کلی دانشجویان ۱۹ $\pm$ ۶۵/۳ بود. در میان ابعاد مختلف کیفیت زندگی، بیشترین نمره به بعد سلامت روانی و کمترین نمره به بعد سلامت جسمانی تعلق داشت (۷). کیفیت زندگی دانشجویان دانشگاه آزاد سبزواری نشان داد که بعد سلامت جسمانی کمترین نمره را در میان ابعاد مختلف کیفیت زندگی داراست. کمبود مراقبت‌های درمانی از جمله عواملی است که سبب کاهش سلامت جسمانی دانشجویان می‌شود، چنان‌چه متخصصان پزشکی معتقدند ارزیابی‌های دوره‌ای سلامت به عنوان اقدامی پیشگیرانه، برای حفظ و ارتقای سلامت دانشجویان مفید بوده و آنان را از دچار شدن به مشکلات جسمی محافظت می‌کند (۱۲). مقایسه نتایج مطالعات مذکور با مطالعه حاضر نشان می‌دهد که نتایج همسو نمی‌باشد در دو مطالعه ذکر شده بعد روانی بالاترین میانگین را دارد در حالی که در مطالعه حاضر میانگین مولفه عملکرد جسمانی و در کل کیفیت زندگی در بعد جسمانی بالاترین میانگین را داراست. دلیل این امر می‌تواند به زمان مطالعات مربوط باشد مطالعه حاضر در ایام همه‌گیری کووید ۱۹ انجام شده و در این ایام مراقبت از سلامت جسمانی بیشتر بوده است، از سوی دیگر وجود اضطراب و ترس از ابتلا به بیماری کووید بعد سلامت روانی را در کیفیت زندگی تحت تاثیر قرار داده و کیفیت زندگی روانی میانگین کمتری را نسبت به مطالعات دیگر کسب نموده است. در مطالعه‌ای به بررسی دیدگاه دانشجویان پزشکی از محیط یادگیری آنلاین، کیفیت زندگی آنها در ایام همه‌گیری کووید-۱۹

نیز بین جنسیت با تمامی ابعاد کیفیت زندگی رابطه معناداری یافت شد و در میانگین نمرات کلی کیفیت زندگی بعد روانی و جسمانی میانگین نمرات پسران بیشتر از دختران بود که با دو مطالعه مذکور همسو می‌باشد. علت بالاتر بودن کیفیت زندگی دانشجویان پسر را به سبب ویژگی‌های فیزیولوژیک و روابط بین فردی آنان تفاوت‌های فرهنگی در آزادی عمل بین دختران و پسران می‌توان تفسیر کرد. در پژوهش، نمرات سلامت-روانی و روابط اجتماعی در افراد متاهل بیشتر از افراد مجرد بود. در مطالعه آندره و همکاران امتیاز بعد سلامت روانی و روابط اجتماعی در دانشجویان متاهل بیشتر از دانشجویان مجرد بود و اختلاف معناداری بین دو گروه وجود داشت. در مطالعه حاضر نیز در ابعاد سلامت جسمانی و روانی نمرات افراد متاهل بیشتر بود که مطالعه مذکور همسو می‌باشد. بنظر می‌رسد وجود یک منبع حمایتی محکم و قوی از همسر، با رضایت بیشتر از زندگی و در نتیجه سلامت روان و روابط اجتماعی قوی‌تر همراه است (۶). در تبیین نتایج مطالعه بطور کلی می‌توان اینگونه بیان نمود که کیفیت زندگی مفهوم پیچیده‌ای متشکل از ابعاد عینی و ذهنی است که چندبعدی بودن، ذهنی بودن و پویایی از ویژگی‌های اصلی آن است. در یک منظر کلان، سه بعد اساسی کیفیت زندگی مربوط به سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی است. بعد جسمانی، عملکرد کامل بدن و دریافت فرد از توانایی‌های خود است. بعد روانی هم حالت توازن و سازگاری فرد با خود و دیگران است و بعد اجتماعی به توانایی فرد در برقراری ارتباط با اعضای خانواده، همسایگان و سایر اقشار و گروه‌های اجتماعی مرتبط است. موضوع کیفیت زندگی تحصیلی دانشجویان، یکی از عوامل تعیین‌کننده در نظام‌های دانشگاهی رقابتی است. باتوجه به جامعیت کیفیت، تصور کیفیت آموزش عالی بدون کیفیت زندگی، تحصیلی تصور ناقصی است. کیفیت زندگی تحصیلی، تأثیر بسزایی در یادگیری و افزایش دانش علمی و موفقیت‌های تحصیلی دانشجویان دارد. در زندگی تحصیلی (دانشگاهی) تمام عوامل و متغیرهای مؤثر بر زندگی دانشجویان در طول سال‌های تحصیل و حضور در دانشگاه به عنوان اجزای تشکیل‌دهنده کیفیت زندگی دانشجویی مدنظر است. سطح رضایت و کیفیت

پرداختند، نتایج نشان داد بیش تر آنان تصور مثبتی از محیط یادگیری آنلاین و کیفیت متوسطی در تمرکز و خواب داشتند. این یافته‌ها بینشی در مورد درک دانشجویان پزشکی از محیط یادگیری و کیفیت زندگی آنها به عنوان سازگار با تغییرات ناشی از همه-گیری کووید ۱۹ ارائه دارد. با توجه به میانگین کلی نمره کیفیت زندگی دانشجویان مورد مطالعه بنظر می‌رسد که آنان نیز از کیفیت زندگی متوسط برخوردارند و سطح کلی کیفیت زندگی با توجه به همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ در سطح خیلی خوبی نمی‌باشد. در پژوهشی کیفیت زندگی و علائم افسردگی در بین دانشجویان دانشگاه پرو در طی بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ را بصورت یک مطالعه تحلیلی مقطعی انجام دادند. در این مطالعه کیفیت زندگی دانشجویان را در سه سطح، مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج مطالعه بیانگر این بود که تقریباً نیمی از شرکت کنندگان (۴۷/۲ درصد)، اضطراب و افسردگی و سایر ناراحتی‌های جزئی را گزارش نموده و تقریباً یک سوم دانشجویان (۳۵/۶ درصد)، به افسردگی متوسط و شدید مبتلا بودند. همچنین شرایط کسانی که کیفیت زندگی پائین‌تری دارند و درآمد خانواده‌شان کاهش یافته وخیم‌تر بود و علائم بیماری‌های مزمن و افسردگی در آنها گزارش گردید. در مطالعه حاضر میزان اختلالات افسردگی و اضطراب سنجیده نشد اما مولفه سلامت‌روانی دارای کمترین میانگین در بین مولفه‌های کیفیت زندگی بود که تا حدودی همسو با مطالعه ما می‌باشد. از آنجایی که بیماری همه‌گیر COVID-19 سلامت‌روان جوامع مختلف را تحت تأثیر قرار داده است، ثابت شده که شیوع همه‌گیری‌ها، عوامل استرس-زای جدیدی از جمله ترس و نگرانی برای خود یا عزیزان، محدودیت در حرکات جسمی و فعالیتهای اجتماعی ناشی از قرنطینه و تغییرات ناگهانی و بنیادی در سبک زندگی را ایجاد می‌کند. در بررسی اخیر شیوع ویروس و بیماری‌های همه‌گیر، عوامل استرس‌زایی مانند ترس از عفونت، ناامیدی، افسردگی، منابع ناکافی، اطلاعات ناکافی، مشکلات اقتصادی و غیره را به ثبت رسانده است. مطالعه نشان داد، نمره سلامت محیط در دانشجویان پسر بهتر بود. در مطالعه رهایی و همکاران نمره کیفیت زندگی در ابعاد جسمی و روانی در دانشجویان پسر بیشتر از دختران بود. در مطالعه حاضر

وجود کرونا که موجب اضطراب و استرس و افسردگی در بین دانشجویان گردیده همچنین بدلیل نگرانی از جهت مسائل و مشکلات فارغ التحصیلی دانشجویان در این ترم‌ها لذا نمره پایین در مولفه شادابی و نشاط در ترم ۷ تا ۱۲ را توجیه می‌نماید. بنابراین با توجه به آنچه مطرح شد و با عنایت به همه‌گیری بیماری کووید ۱۹ و بالا نبودن سطح کلی کیفیت زندگی دانشجویان ضروری است برنامه و استراتژی‌های مدون در دانشگاه‌ها از جمله حضور روانشناسان و تشکیل کارگاه‌های سلامت‌روان، ایجاد فعالیت‌های ورزشی، و برنامه‌های مشاوره در مورد رژیم غذایی سالم، جهت ارتقای کیفیت زندگی آن‌ها پیش‌بینی گردد.

References

- Milovanović S, Poznanović ST, Lazarević MM, Karišik MJ, Đorđević J, Mandinić Z, Jovanović S. Mental Health and Quality of Life among Dental Students during COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Study. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 ;28;19(21):14061.
- Al-Shibani N, Al-Kattan R. Evaluation of quality of life among dental students using WHOQOL-BREF questionnaire in Saudi Arabia: A cross sectional study. *Pak J Med Sci*. 2019;35(3):668-673.
- Başağaoğlu Demirekin Z, Buyukcavus MH. Effect of distance learning on the quality of life, anxiety and stress levels of dental students during the COVID-19 pandemic. *BMC Med Educ*. 2022;23;22(1):309.
- Bashir R, Alam BF, Nayab T, Fahim F. Post COVID-19 pandemic assessment of quality of life of dental students using the WHOQOL-BREF questionnaire. *Work*. 2023;74(2):425-433.
- Başağaoğlu Demirekin Z, Buyukcavus MH. Effect of distance learning on the quality of life, anxiety and stress levels of dental students during the COVID-19 pandemic. *BMC Med Educ*. 2022;23;22(1):309.
- Lestari W, Yazid NH, Azhar ZN, Ismail A, Sukotjo C. Impact of COVID-19 on Malaysian dental students' physical, mental, financial and academic concerns. *BMC Oral Health*. 2022;23;22(1):46.
- Cruz-Fierro N, Borges-Yañez A, Duarte PCT, Cordell GA, Rodriguez-Garcia A. COVID-19: the impact on oral health care. *Cien Saude Colet*. 2022;27(8):3005-3012.
- Deng G. Integrative Medicine Therapies for Pain Management in Cancer Patients. *Cancer J*. 2019;25(5):343-348.

زندگی تحصیلی دانشجویان، به عنوان جوانان مستعد و منتخب و آینده سازان جامعه، تأثیر بسزایی در یادگیری، دانش افزایی، جامعه‌پذیری و موفقیت‌های تحصیلی آنها دارد. بیماری همه‌گیر کووید ۱۹ سلامت- روان جوامع مختلف را تحت تأثیر قرار داده است. ثابت شده است که شیوع همه‌گیری‌ها، عوامل استرس‌زای جدیدی از جمله ترس و نگرانی برای خود یا عزیزان، محدودیت در حرکات جسمی و فعالیت‌های اجتماعی ناشی از قرنطینه و تغییرات ناگهانی و بنیادی در سبک زندگی را ایجاد می‌کند. در واقع، این وضعیت بی‌سابقه نیاز به سازگاری دانش‌آموز به با وضعیت جدید را دارد. زیرا تأثیر زیادی بر کیفیت زندگی دانشجویان دارد. مشکلات روانی زندگی دانشجویی مسائل مهمی است که باید آن را حل نمود. بنابراین با توجه به اینکه سطح کیفیت زندگی دانشجویان با توجه به وضعیت پاندمی کرونا با توجه به متاهل بودن، جنسیت و ترم تحصیلی متفاوت می‌باشد لذا نتایج بدست آمده مورد تایید است.

نتیجه گیری

در پژوهش حاضر، از بین ابعاد مختلف کیفیت زندگی، بیشترین نمره مربوط به بعد سلامت جسمانی و کمترین نمره مربوط به بعد سلامت روانی بود. در بین ویژگی‌های دموگرافیک افراد متاهل از کیفیت زندگی بالاتری برخوردارند. کیفیت زندگی بالاتر بین افراد متاهل می‌تواند به علت تقسیم مشکلات بین زوجین، تصمیم‌گیری‌های مشورتی بهتر و وجود یک تکیه‌گاه مهم در زندگی افراد متاهل باشد. همچنین احساس آرامش در کنار خانواده و احساس تعهد به همسر و فرزندان نیز می‌تواند عامل مهم دیگر کیفیت زندگی بهتر در بین افراد متاهل باشد در این مطالعه بررسی وضعیت جنسیت نشان داد مردان از کیفیت زندگی بالاتری برخوردارند، کیفیت بالاتر بین مردان می‌تواند به علت حالات روحی زنان و ریزبین بودن و حساسیت در روابط باشد که منجر به ایجاد افسردگی، درد بدنی و عدم سلامت روانی در این افراد باشد. نتایج مطالعه از نظر ترم تحصیلی دانشجویان که نشان داد دانشجویان ترم ۶ تا ۷ نسبت به دانشجویان ترم ۷ تا ۱۲ از شادابی بیشتری برخوردارند می‌توان این چنین نتیجه گرفت که با توجه به اینکه در شرایط کنونی و

9. Leong Bin Abdullah MFI, Mansor NS, Mohamad MA, Teoh SH. Quality of life and associated factors among university students during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study. *BMJ Open*. 2021;7;11(10):e048446.
10. Iftikhar S, Saleem S, Aziz I, Sana M. Experiences of medical and dental students of Pakistan during COVID-19 pandemic lockdown: a qualitative study. *BMJ Open*. 2022 30;12(11):e066442.
11. Etajuri EA, Mohd NR, Naimie Z, Ahmad NA. Undergraduate dental students' perspective of online learning and their physical and mental health during COVID-19 pandemic. *PLoS One*. 2022;16;17(6):e0270091.
12. Alqarawi FK, Alam BF, Nayab T, Alshehri S, Al-Jandan B, Fahim F, Ali S. Impact of COVID-19 on the self-esteem, psychological and dental esthetics of dental students. *Work*. 2023;77(2):407-416.
13. Babicki M, Piotrowski P, Mastalerz-Migas A. Assessment of Insomnia Symptoms, Quality of Life, Daytime Sleepiness, and Psychoactive Substance Use among Polish Students: A Cross-Sectional Online Survey for Years 2016-2021 before and during COVID-19 Pandemic. *J Clin Med*. 2022;11(8):2106.